

ΠΟΠ/ΠΓΕ ελαιόλαδα: Τάσεις και προοπτικές

Γεώργιος Γκούμας, MSc, Τεχνολόγος Τροφίμων

Φωτεινή Σηφακάκη, MSc, Τεχνολόγος Γεωπονίας

Τμήμα Πιστοποίησης

Διεύθυνση Πιστοποίησης & Προδιαγραφών

Ιστορική αναδρομή

Το 1992 με τον κανονισμό 2081/92 η Ευρωπαϊκή Ένωση θέσπισε για πρώτη φορά το καθεστώς για την προστασία των γεωγραφικών ενδείξεων και των ονομασιών προέλευσης των γεωργικών προϊόντων και των τροφίμων. Το 2006 με στόχο τη βελτίωση του συστήματος, ο παραπάνω κανονισμός αντικαταστάθηκε από τον 510/06, χωρίς ωστόσο να μεταβληθεί το πεδίο εφαρμογής του και η σκοπιμότητά του. Το 2012 η Κομισιόν δημοσιοποίησε στην επίσημη εφημερίδα της ΕΕ τον υπ' αριθ. 1151/2012 νέο Κανονισμό για τα συστήματα ποιότητας των γεωργικών προϊόντων. Ο ανωτέρω κανονισμός καταργεί προηγούμενους κανονισμούς και τους αντικαθιστά με ένα ενιαίο νομικό κείμενο, που αφορά τα προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) και Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ), τα Εγγυημένα Παραδοσιακά Ιδιότυπα Προϊόντα (ΕΠΙΠ), ενώ εισάγει και τον ορισμό για τα “προϊόντα ορεινής παραγωγής”.

Ορισμοί

Σύμφωνα με τους ανωτέρω Κανονισμούς

Ως “**Προστατευόμενη Ονομασία Προέλευσης**” νοείται το προϊόν το οποίο κατάγεται από τη συγκεκριμένη περιοχή, το συγκεκριμένο τόπο ή τη συγκεκριμένη χώρα, του οποίου η ποιότητα ή τα χαρακτηριστικά οφείλονται ουσιαστικά ή αποκλειστικά στο ιδιαίτερο γεωγραφικό περιβάλλον, που περιλαμβάνει τους εγγενείς φυσικούς και ανθρώπινους παράγοντες και του οποίου η παραγωγή, η μεταποίηση και η επεξεργασία πραγματοποιούνται στην οριοθετημένη γεωγραφική περιοχή.

Ως “**Προστατευόμενη Γεωγραφική Ένδειξη**” νοείται το προϊόν, το οποίο κατάγεται από την εν λόγω περιοχή, το συγκεκριμένο τόπο ή την εν λόγω χώρα, του οποίου η συγκεκριμένη ποιότητα, η φήμη ή άλλα χαρακτηριστικά μπορούν να απο-

δοθούν στη γεωγραφική του καταγωγή και του οποίου η παραγωγή, ή/και η μεταποίηση, ή/και η επεξεργασία πραγματοποιούνται στην οριοθετημένη γεωγραφική περιοχή.

Φορέας ελέγχου

Από την 1.6.2006, για τη χώρα μας, ο Οργανισμός Πιστοποίησης και Επίβλεψης Γεωργικών Προϊόντων (ΟΠΕΓΕΠ) νυν ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, που φέρει το διακριτικό τίτλο AGROCERT, είναι αρμόδιος για την έγκριση των υποβαλλόμενων από τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις αιτημάτων ένταξης στο σύστημα ελέγχου, την πραγματοποίηση ελέγχων σε συνεργασία με τις Διευθύνσεις Αγροτικής Ανάπτυξης των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων, τη διασφάλιση της τήρησης των προδιαγραφών, την πιστοποίηση των εν λόγω προϊόντων και την τήρηση Μητρώου Εγκεκριμένων επιχειρήσεων και Μητρώου δικαιούχων χρήσης των ενδείξεων ΠΟΠ και ΠΓΕ. Μέχρι το Μάιο του 2006 υπεύθυνες ήταν οι αντίστοιχες Διευθύνσεις Αγροτικής Ανάπτυξης των οικείων Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων.

Στο Σύστημα Ελέγχου και Πιστοποίησης του ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, εντάσσονται επιχειρήσεις που:

- Παράγουν, επεξεργάζονται ή μεταποιοούν προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ (π.χ. ελαιουργεία, μονάδες επεξεργασίας βρώσιμης ελιάς, μονάδες επεξεργασίας ή διαλογής ή μεταποίησης λοιπών φυτικών προϊόντων).
- Τυποποιούν/συσκευάζουν γεωργικά προϊόντα ή/και τρόφιμα ΠΟΠ/ΠΓΕ, με σκοπό την εμπορία (π.χ. τυποποιητήρια ελαιολάδου, τυποποιητήρια – συσκευαστήρια λοιπών φυτικών προϊόντων).
- Χρησιμοποιούν τις καταχωρισμένες ονομασίες ΠΟΠ/ΠΓΕ, το κοινοτικό σύμβολο και το σήμα του AGROCERT (εμπορία προϊόντων ιδιωτικής ετικέτας από super market, ιδιώτες).

Προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ

Τα περισσότερα από τα προϊόντα προέλευσης ΠΟΠ (Προϊόντα Ονομασίας Προέλευσης) ή προϊόντα από συγκεκριμένη περιοχή ΠΓΕ (Προϊόντα Γεωγραφικής Ένδειξης) της Ελλάδος προέρχονται συνήθως από ορεινές και λιγότερο ευνοημένες περιοχές.

Η Ελλάδα έχει κατοχυρώσει 100 ονομασίες ως ΠΟΠ και ΠΓΕ (έως 14 Οκτωβρίου 2013), εκ των οποίων οι 73 αφορούν προϊόντα ΠΟΠ και οι 27 ΠΓΕ. Στις 100 προστατευόμενες ονομασίες συγκαταλέγονται, 29 ελαιόλαδα (18 ΠΟΠ και 11 ΠΓΕ), 21 τυριά (ΠΟΠ), 30 φρούτα – λαχανικά - ξηροί καρποί (16 ΠΟΠ και 14 ΠΓΕ), 11 επιτραπέζιες ελιές (10 ΠΟΠ και 1 ΠΓΕ), 2 κρέατα (ΠΟΠ) και 7 λοιπά (6 ΠΟΠ και 1 ΠΓΕ).

Νομοθετικό πλαίσιο

Το νομικό πλαίσιο που διέπει τα ΠΟΠ/ΠΓΕ προϊόντα έχει δύο συνιστώσες, την κοινοτική και την εθνική νομοθεσία.

Σε επίπεδο κοινοτικής νομοθεσίας, ισχύει ο Κανονισμός (ΕΕ) 1151/2012 (αντικατέστησε τον ΚΑΝ (ΕΚ) 510/2006) και οι λεπτομέρειες εφαρμογής που περιγράφονται στο Κανονισμό 1898/2006, ενώ η χρήση του κοινοτικού συμβόλου υπαγορεύεται επιπλέον από τον Κανονισμό 628/2008.

Σε εθνικό επίπεδο, η τήρηση των προδιαγραφών καταχώρισης των προϊόντων ΠΟΠ/ΠΓΕ καθορίζεται από την Κοινή Υπουργική Απόφαση 261611/22.03.2007 και των τροποποιήσεων αυτής, 290398/21.04.2008 και 318764/21.08.2008, από την Υπουργική Απόφαση ή τον Εκτελεστικό Κανονισμό καταχώρισης του εκάστοτε προϊόντος ΠΟΠ/ΠΓΕ, καθώς και από τον Κανονισμό Ελέγχου και Πιστοποίησης προϊόντων ΠΟΠ/ΠΓΕ του πρώην AGROCERT.

Οικονομικές-κοινωνικές επιπτώσεις

Η αναγνώριση ΠΟΠ/ΠΓΕ για τα γεωργικά προϊόντα και τρόφιμα έχει πολλαπλά οφέλη. Δίνει τη δυνατότητα αφενός στους παραγωγούς (ιδίως των μειονεκτικών και απομα-

κρυσμένων περιοχών) να προωθήσουν ευκολότερα προϊόντα που παρουσιάζουν εξειδικευμένα χαρακτηριστικά, βελτιώνοντας το εισόδημά τους με τις καλύτερες τιμές που επιτυχαίνουν στην αγορά και αφετέρου στους καταναλωτές να αγοράζουν προϊόντα ποιοτικά, με εγγυήσεις για την παραγωγή, την επεξεργασία και τη γεωγραφική καταγωγή τους. Επιπλέον, η ιδιαιτερότητα των ΠΟΠ/ΠΓΕ προϊόντων συμβάλλει στη διατήρηση των τοπικών ποικιλιών φυτών και φυλών ζώων κάθε γεωγραφικής περιοχής.

Στις περισσότερες περιπτώσεις η αναγνώριση ενός παραδοσιακού αγροτικού προϊόντος ως ΠΟΠ ή ΠΓΕ έχει ως αποτέλεσμα εκτός από την αύξηση της τιμής και παραγωγής του προϊόντος, την προσέλκυση επισκεπτών στην περιοχή, τη δημιουργία θέσεων εργασίας, τη διατήρηση του τοπικού πληθυσμού και την αύξηση των εισοδημάτων. Προϊόντα ονομασίας προέλευσης παρέχουν επιπλέον εισόδημα και συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη, ειδικά στις λιγότερο ευνοημένες περιοχές.

Η σημασία του ελαιολάδου για τη χώρα μας

Η ελιά (*Olea europaea L.*) συγκαταλέγεται μεταξύ των αρχαιότερων καλλιεργούμενων δένδρων στον κόσμο. Στη λεκάνη της Μεσογείου παράγεται το 98% του συνολικά παραγόμενου ελαιολάδου, δηλαδή περί τους 2,5 εκατομμύρια τόνους το χρόνο. Η Ελλάδα καταλαμβάνει, σε παγκόσμια κλίμακα, την τρίτη θέση στην παραγωγή ελαιολάδου, μετά την Ισπανία και την Ιταλία. Ο συνολικός αριθμός των ελαιόδέντρων είναι της τάξης των 130 εκατομμυρίων, από τα οποία τα 112 αποτελούν συμπαγείς ελαιώνες, που παράγουν, σε ετήσια βάση, γύρω στους 350.000 τόνους ελαιολάδου.

Η παγκόσμια παραγωγή έφθασε κατά την ελαιοκομική περίοδο 2011/2012 τα 3,37 εκατομμύρια τόνους, ενώ η παγκόσμια παραγωγή για την περίοδο 2012/2013 εκτιμάται σε 2,71 εκατομμύρια τόνους, μειωμένη κατά 20% από την προηγούμενη περίοδο. Από τη συνολική παραγωγή, η Ισπανία παρήγαγε 1,6 εκατ. τόνους, η Ιταλία 450.000 τόνους ενώ η Ελλάδα, όπως εκτιμάται, παρήγαγε 295.000 τόνους. Σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο Ελαιολάδου, η παγκόσμια κατανάλωση ελαιολάδου εκτιμάται ότι θα ανέλθει στους 2,95 εκατ. τόνους κατά την περίοδο 2012/13, μειωμένη κατά 5% σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο.

Όσον αφορά στην τιμή του εξαιρετικού παρθένου ελαιολάδου, σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο Ελαιολάδου, κατά την ελαιοκομική περίοδο 2011/2012, για τη χώρα μας παρατηρήθηκε μια σταδιακή αύξηση, η οποία έφτασε το 15%, από 1.82€/kg (07/11) στα 2.04€/kg (12/12). Η τιμή του εξαιρετικού παρθένου ελαιολάδου το Μάιο του 2012 έφτασε στα 2.36€/kg.

Η ζήτηση καθώς και οι τιμές του ελαιολάδου αναμένεται να ακολουθήσουν ανοδική πορεία την επόμενη πενταετία διεθνώς. Συγκεκριμένα, η ζήτηση όπως εκτιμάται από το Διεθνές Συμβούλιο Ελαιολάδου, θα είναι ανοδική, κυρίως στις μη παραδοσιακές αγορές.

Καταχωρισμένες ονομασίες ΠΟΠ/ΠΓΕ ελαιόλαδων στη χώρα μας.

ΑΓΙΟΣ ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΚΕΡΚΥΡΑΣ ΠΓΕ	ΚΡΟΚΕΕΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ ΠΟΠ
ΑΠΟΚΟΡΩΝΑΣ ΧΑΝΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΠ	ΛΑΚΩΝΙΑ ΠΓΕ
ΑΡΧΑΝΕΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΠ	ΛΕΣΒΟΣ Η ΜΥΤΙΛΗΝΗ ΠΓΕ
ΒΟΡΕΙΟΣ ΜΥΛΟΠΟΤΑΜΟΣ ΡΕΘΥΜΝΗΣ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΠ	ΛΥΓΟΥΡΙΟ ΑΣΚΛΗΠΕΙΟΥ ΠΟΠ
ΒΙΑΝΝΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΠ	ΟΛΥΜΠΙΑ ΠΓΕ
ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΟ ΠΑΡΘΕΝΟ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟ ΘΡΑΨΑΝΟ ΠΟΠ	ΠΕΖΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΠ
ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΟ ΠΑΡΘΕΝΟ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟ ΣΕΛΙΝΟ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΠ	ΠΕΤΡΙΝΑ ΛΑΚΩΝΙΑΣ ΠΟΠ
ΕΞΑΙΡΕΤΙΚΟ ΠΑΡΘΕΝΟ ΕΛΑΙΟΛΑΔΟ ΤΡΟΙΖΗΝΙΑ ΠΟΠ	ΠΡΕΒΕΖΑ ΠΓΕ
ΖΑΚΥΝΘΟΣ ΠΓΕ	ΡΟΔΟΣ ΠΓΕ
ΘΑΣΟΣ ΠΓΕ	ΣΑΜΟΣ ΠΓΕ
ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΟΠ	ΣΗΤΕΙΑ ΛΑΣΙΘΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΠ
ΚΕΦΑΛΟΝΙΑ ΠΓΕ	ΦΟΙΝΙΚΙ ΛΑΚΩΝΙΑΣ ΠΟΠ
ΚΟΛΥΜΒΑΡΙ ΧΑΝΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΠ	ΧΑΝΙΑ ΚΡΗΤΗΣ ΠΓΕ
ΚΡΑΝΙΔΙ ΑΡΓΟΛΙΔΑΣ ΠΟΠ	ΑΓΟΥΡΕΛΑΙΟ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ ΠΟΠ
ΜΕΣΣΑΡΑ ΠΟΠ	

Πιστοποίηση ΠΟΠ/ΠΓΕ ελαιολάδων

Στη χώρα μας έχουν χαρακτηριστεί 28 τύποι ελαιολάδων εγχώριας παραγωγής ως ΠΟΠ ή ΠΓΕ, γεγονός που απεικονίζει τον υψηλό βαθμό διαφοροποίησης της εγχώριας παραγωγής.

Αρχικά, η ενδιαφερόμενη επιχείρηση υποβάλλει στον Οργανισμό μία αίτηση ένταξης στο Σύστημα Ελέγχου και Πιστοποίησης για κάθε προϊόν ΠΟΠ/ΠΓΕ. Μετά την αξιολόγηση της αίτησης προγραμματίζεται επιτόπιος έλεγχος στην επιχείρηση, τα ευρήματα του οποίου καθορίζουν τη χορήγηση ή μη Πιστοποίησης σε αυτήν. Στην πρώτη περίπτωση, συντάσσεται μία σύμβαση ανάμεσα στον Οργανισμό και την ελεγχόμενη επιχείρηση, χορηγείται στην τελευταία ένα Πιστοποιητικό χρήσης της καταχωρισμένης ένδειξης σύμφωνα με το πεδίο δραστηριότητάς της και η επιχείρηση καταχωρείται στο Μητρώο Εγκεκριμένων Επιχειρήσεων και Δικαιούχων χρήσης των ενδείξεων ΠΟΠ/ΠΓΕ του Οργανισμού. Η συμμόρφωση της επιχείρησης με την κείμενη νομοθεσία ελέγχεται από τα αρχεία εισροών-εκροών και από έλεγχοι αγοράς που διενεργούνται στα σημεία διάθεσης των προϊόντων ΠΟΠ/ΠΓΕ, οπότε και καθορίζεται η ανανέωση της Πιστοποίησής της ή αν κριθεί σκόπιμο η ανάκληση αυτής. Στην τελευταία αυτή περίπτωση, η αίτηση της επιχείρησης τίθεται στο αρχείο και η ελεγχόμενη επι-

Διαδικασία ένταξης επιχειρήσεων στο Σύστημα Ελέγχου και Πιστοποίησης Προϊόντων ΠΟΠ/ΠΓΕ.

χείρηση μπορεί να υποβάλει εκ νέου αίτηση, όταν οι λόγοι ανάκλησης έχουν αρθεί. Η ίδια διαδικασία ακολουθείται και όταν εξ' αρχής, από τον επιτόπιο έλεγχο αξιολόγησης στην επιχείρηση, προκύψει η μη χορήγηση Πιστοποίησης σε αυτήν. Ειδικότερα, όσον αφορά την πιστοποίηση του ΠΟΠ/ΠΓΕ ελαιολάδου, η πρόσφατη επικαιροποίηση των εντύπων που αφορούν όλους τους τομείς δραστηριότητας του ΠΟΠ/ΠΓΕ ελαιολάδου εστιασμένα στη συνέχιση της ιχνηλασιμότητας (ακόμη και σε επίπεδο δεξαμενής) και τεκμηρίωση αυτής μέσω επίσημων παραστατικών όπως και

η αναλυτικότερη απεικόνιση στοιχείων της πρωτογενούς παραγωγής με ανάλογα έντυπα ενδυναμώνει περαιτέρω την αξιοπιστία του συστήματος των προϊόντων ΠΟΠ/ΠΓΕ σχετικά με το ελαιόλαδο.

Προδιαγραφές ΠΟΠ/ΠΓΕ ελαιολάδων

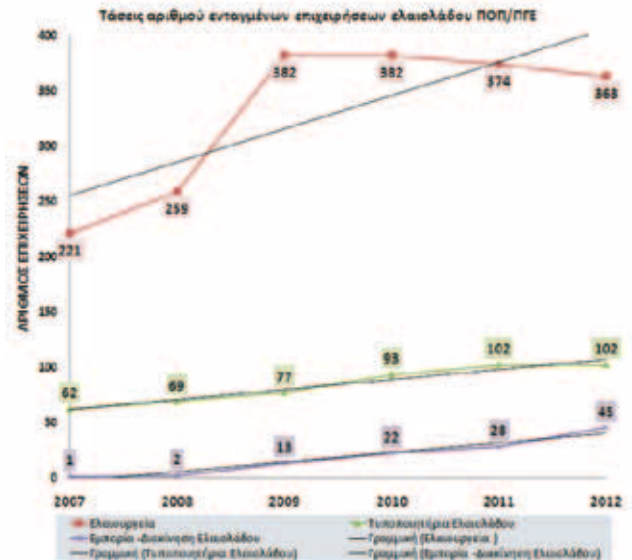
Οι προδιαγραφές καταχώρισης των ΠΟΠ/ΠΓΕ ελαιολάδων υπαγορεύονται από τις αντίστοιχες Υπουργικές Αποφάσεις ή τους Εκτελεστικούς Κανονισμούς της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Σύμφωνα με αυτές, ο ελαιόκαρπος συγκεκριμένης ποικιλίας που χρησιμοποιείται για την παραγωγή ΠΟΠ/ΠΓΕ ελαιολάδου προέρχεται αποκλειστικά από συγκεκριμένες περιοχές. Επιπλέον, η επεξεργασία του ελαιόκαρπου γίνεται μέσα στη γεωγραφική ζώνη, σε κλασικά ή φυγοκεντρικά ελαιοτριβεία, που διασφαλίζουν θερμοκρασίες ελαιόπαστας σε όλες τις φάσεις επεξεργασίας μικρότερες από 30°C ή και ακόμα χαμηλότερες. Τέλος, ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στις καλλιεργητικές τεχνικές και στις μεθόδους καταπολέμησης εντομολογικών προσβόλων που θα πρέπει να εφαρμόζονται, οι οποίες συντελούν σημαντικά στην αύξηση της παραγωγής και βελτίωση της ποιότητας του ελαιόλαδου.

Η σύντομη μεταφορά του ελαιόκαρπου στο ελαιοτριβείο όπως και η άμεση έκθλιψή του, η οποία και τεκμηριώνεται από ανάλογα παραστατικά, συντελεί περαιτέρω στη διατήρηση των ποιοτικών χαρακτηριστικών του παραγόμενου ελαιολάδου. Τέλος, οι διακριτοί κανόνες επισήμανσης που διέπουν το νομοθετικό πλαίσιο αλλά και η μοναδική κωδικοποιημένη αρίθμηση της κάθε φιάλης, όπως ορίζεται στις αντίστοιχες ανά ελαιόλαδο προδιαγραφές, συντελούν στην προστασία του τελικού καταναλωτή από πιθανή παραπλάνηση.

Τάσεις και προοπτικές

Στο παρακάτω γράφημα απεικονίζεται ο αριθμός των ενταγμένων επιχειρήσεων ελαιολάδου ανά έτος από 2007 έως 2012 προσαρμοσμένος σε τάση ανά τομέα δραστηριότητας. Επιλέχθηκε ο αριθμός επιχειρήσεων και όχι ο αριθμός των ενδείξεων προκειμένου τα αποτελέσματα να είναι συγκρίσιμα μεταξύ των διαφορετικών δραστηριοτήτων. Για τον ίδιο λόγο προτιμήθηκε επίσης η σύγκριση ανά πλήρες ημερολογιακό έτος προκειμένου να αμβλυνοθούν οι αυξομειώσεις στο συνολικό αριθμό επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια του έτους. Διευκρινίζεται επίσης ότι μία επιχείρηση μπορεί να δραστηριοποιείται σε έναν ή περισσότερους τομείς (π.χ. ελαιουργείο, τυποποιητήριο).

Αναφορικά με τα ελαιουργεία παρατηρείται μια κορύφωση κατά τα έτη 2009 - 2010, με πιθανούς λόγους την ενθέρωση ελαιουργών –ελαιοπαραγωγών για το νέο πλαίσιο των ΠΟΠ/ΠΓΕ λόγω της ουσιαστικής μεταφοράς αρμοδιοτήτων από τις οικείες Νομαρχίες στον AGROCERT και την έναρξη του επικαιροποιημένου πλαισίου οικονομικής ενίσχυσης των ελαιοπαραγωγών λαμβάνοντας υπόψη

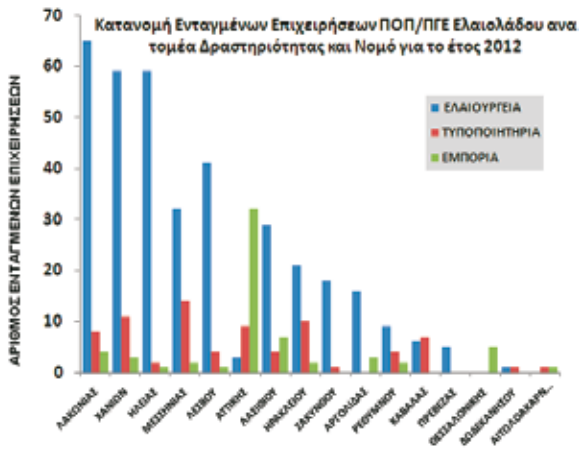

συνδυαστικά καλλιέργειες ΠΟΠ/ΠΓΕ, ολοκληρωμένες διαχείρισης και βιολογικές. Τα έτη 2011 και 2012 καταγράφεται μεν μειούμενος αριθμός ελαιοτριβείων αλλά με σταθεροποιητικές τάσεις (ρυθμός μείωσης 2 - 3%).

Σχετικά με τα τυποποιητήρια ελαιολάδου, παρατηρείται σταθερά αυξανόμενη τάση μέχρι το 2011 με μέσο ετήσιο ρυθμό αύξησης 11%, με εξαίρεση το 2010 όπου καταγράφεται σχεδόν διπλάσιος ρυθμός 20%. Επίσης, ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι η σταθεροποίηση των 382 ελαιοτριβείων κατά τα έτη 2009-2010 ακολουθήθηκε από σταθεροποίηση του αριθμού των 102 τυποποιητηρίων κατά τα έτη 2011-2012.

Τέλος, σχετικά με τον αριθμό των επιχειρήσεων εμπορίας-διακίνησης ελαιολάδου με ιδιωτική ετικέτα, παρατηρείται έντονη αυξητική τάση όλη την εξαετία 2007-2012, με κορύφωση την περίοδο 2009-2010 (αύξηση 84%). Το γεγονός ότι ο ετήσιος ρυθμός αύξησης κατά την περίοδο 2011-2012 βρίσκεται στο 60% παρόλο το μειούμενο αριθμό των ελαιοτριβείων και τη σταθεροποίηση του αριθμού των τυποποιητηρίων, συνάδει με τα περιθώρια ανάπτυξης που υπάρχουν γενικότερα λόγω του μικρού ποσοστού τυποποίησης (20%) σε σχέση με τη συνολική εγχώρια παραγωγή ελαιολάδου και αποτελεί ένδειξη του αυξημένου ενδιαφέροντος που υπάρχει για τη διακίνηση πιστοποιημένου ελαιολάδου.

Στο παρακάτω γράφημα παρουσιάζονται οι νομοί με το μεγαλύτερο αριθμό επιχειρήσεων ανά μονάδα δραστηριότητας (ελαιοτριβεία, μονάδες τυποποίησης και εμπορικές επιχειρήσεις με ιδιωτική ετικέτα). Αποτελεί μια προσπάθεια αποτύπωσης της συνολικής δραστηριότητας που σχετίζεται με ΠΟΠ/ΠΓΕ προϊόντα εντοπισμένη στα όρια του κάθε Νομού και όχι αποκλειστικά με τα ΠΟΠ/ΠΓΕ προϊόντα που οριοθετούνται εντός νομού, το οποίο ισχύει βέβαια μόνο για την παραγωγική διαδικασία. Για

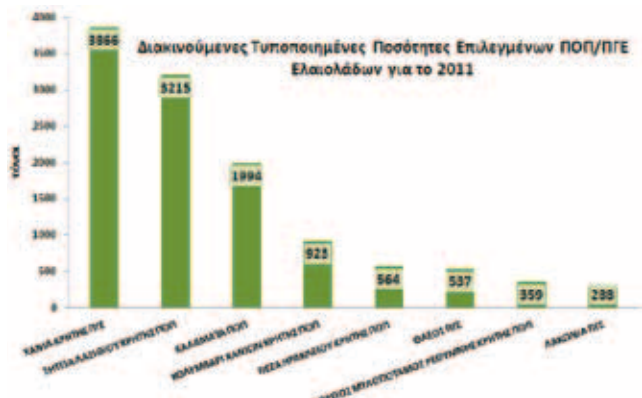

την πληρέστερη κατανόηση του παραπάνω, κρίνεται αναγκαίο, σε αυτό το σημείο, να δοθούν επιπλέον διευκρινίσεις. Υπάρχουν περιπτώσεις που ένας νομός “φιλοξενεί” περισσότερα από ένα ΠΟΠ προϊόντα κι ένα ΠΓΕ προϊόν (π.χ. ν. Λακωνίας). Δεύτερη και σημαντικότερη διευκρίνιση αποτελεί το γεγονός ότι, με ελάχιστες εξαιρέσεις, ενώ η παραγωγή (πρακτικά το ελαιοτριβείο) του εκάστοτε ΠΟΠ/ΠΓΕ ελαιολάδου υποχρεούται να γίνει εντός της ορισμένης γεωγραφικής ζώνης, η εμφιάλωσή του (πρακτικά τυποποιητήριο ελαιολάδου) μπορεί να πραγματοποιηθεί και εκτός ζώνης. Τρίτον, ο γεωγραφικός εντοπισμός των εμπορικών επιχειρήσεων εντός νομού αφορά πρακτικά την έδρα της επιχείρησης και δεν αποτρέπει τη διακίνηση οποιουδήποτε άλλου ελαιολάδου. Τέλος, όπως και στο προηγούμενο γράφημα, διευκρινίζεται ότι μία επιχείρηση μπορεί να δραστηριοποιείται σε ένα ή περισσότερους τομείς (π.χ. ελαιουργείο, τυποποιητήριο).

Από τα παραπάνω γίνεται σαφές, ότι χωρίς βαθύτερη ανάλυση (σχέση ελαιουργείων με έκταση ζώνης, συνεισφορά ανά ένδειξη εντός νομού, διασπορά εμφιάλωσης εκτός ζώνης), μόνο πρώιμα συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν. Σ’ αυτό το πλαίσιο παρατηρούμε ότι οι πιο σημαντικοί ελαιοπαραγωγικοί νομοί της χώρας μας (Λακωνίας, Χανίων, Ηλείας και Μεσσηνίας), συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο αριθμό ελαιοτριβείων. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι ο νομός Θεσσαλονίκης δε δραστηριοποιείται στην τυποποίηση ΠΟΠ/ΠΓΕ ελαιολάδων, ενώ ο νομός Αττικής, μάλλον λόγω συγκέντρωσης εμπορικής δραστηριότητας, πρωτοστατεί σε διακίνηση με ιδιωτική ετικέτα. Στο νομό Μεσσηνίας παρατηρείται επίσης ο μεγαλύτερος αριθμός τυποποιητηρίων ΠΟΠ/ΠΓΕ ελαιολάδου για την ελληνική επικράτεια (πιθανή εξήγηση η διακίνηση του ευρύτερα γνωστού ελαιολάδου “ΠΟΠ Καλαμάτα” και η γειννιάση με αρκετά ΠΟΠ/ΠΓΕ ελαιόλαδα) και ακολουθούν οι νομοί Χανίων, Ηρακλείου, Αττικής, Λακωνίας και Καβάλας.

Εξετάζοντας την αναλογία τυποποιητηρίων/ελαιουργείων σε νομούς που εμπεριέχουν (υπάγονται σε αυτούς) ΠΟΠ/ΠΓΕ προϊόντα διαπιστώνουμε ότι τη μεγαλύτερη αναλογία παρουσιάζει ο νομός Καβάλας με τον αριθμό των

τυποποιητηρίων να ξεπερνούν τον αριθμό των ελαιουργείων και ακολουθεί ο Ν. Δωδεκανήσου που όμως έχει μόνο ένα ενταγμένο ελαιουργείο και ένα τυποποιητήριο. Στη συνέχεια ακολουθούν οι νομοί Ηρακλείου, Ρέθυμνου, Μεσσηνίας, Χανίων, Λασιθίου, Λακωνίας, Λέσβου, Ζακύνθου. Γίνεται αντιληπτό, με τη βοήθεια και του επόμενου γραφήματος, ότι δεν υπάρχει άμεσος συσχετισμός μεταξύ αριθμού ελαιουργείων (ή/και αριθμού τυποποιητηρίων) και διακινούμενων ποσοτήτων ανά ένδειξη ΠΟΠ/ΠΓΕ. Σε κάποιες περιπτώσεις, όπως στο νομό Καβάλας (μοναδικό ελαιόλαδο ΠΓΕ Θάσου) με τη μεγάλη αναλογία τυποποιητηρίων/ελαιουργεία, η σύνδεση φαίνεται λογική ενώ σε άλλες όχι, όπως π.χ. στους νομούς Ηλείας και Λέσβου. Από τα παραπάνω φαίνεται ότι πέρα από τις πιθανές ετήσιες διακυμάνσεις παραγωγής, δεν υπάρχει ξεκάθαρη σχέση ανάμεσα στη συνολική δυναμικότητα ανά νομό ή ακόμη ανά ένδειξη ΠΟΠ/ΠΓΕ και στις διακινούμενες ποσότητες ελαιολάδων ΠΟΠ/ΠΓΕ. Γίνεται σαφές λοιπόν ότι υπάρχουν ΠΟΠ/ΠΓΕ ελαιόλαδα, τα οποία δεν έχουν εδραιωθεί ακόμα στην αγορά και η κατάληξή τους είναι είτε “χύδη” διακίνηση είτε η εμπορία τους ως μη ΠΟΠ/ΠΓΕ. Περαιτέρω ανάλυση δεδομένων που αφορούν στις διακινούμενες ποσότητες ανά ένδειξη και ανά νομό σε συνδυασμό με την παραγόμενη ποσότητα ανά ένδειξη θα συνεισφέρει σημαντικά στη λήψη στρατηγικών αποφάσεων προκειμένου να επιτευχθεί ο απώτερος στόχος όλων των εμπλεκόμενων, που είναι η προώθηση των εξαιρετικής ποιότητας ελληνικών ΠΟΠ/ΠΓΕ ελαιολάδων σε συσκευασμένη μορφή στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία του ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, το 2011 οι ποσότητες τυποποιημένων ελαιολάδων εξαιρετικής ποιότητας που διακινήθηκαν τόσο στην εγχώρια αγορά όσο και στο εξωτερικό για τις γεωγραφικές ενδείξεις “ΧΑΝΙΑ ΚΡΗΤΗΣ ΠΓΕ” και “ΣΗΤΕΙΑ ΛΑΣΙΘΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΠ” ξεπέρασαν τα 3 εκατομμύρια τόνους. Η ποσότητα για το “ΧΑΝΙΑ ΚΡΗΤΗΣ ΠΓΕ” το 2012 εμφανίζεται κατά 33% μειωμένη. Αντίστοιχη πορεία χαρακτηρίζει τα ελαιόλαδα “ΚΑΛΑΜΑΤΑ ΠΟΠ” και “ΠΕΖΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΠ”, των οποίων το

ποσοστό μείωσης εκτιμάται για το 2012 στο 21%. Για τα υπόλοιπα επιλεγμένα προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ παρατηρείται αύξηση στις διακινούμενες τυποποιημένες ποσότητες σε σημαντικά ποσοστά. Επιπλέον, σύμφωνα με τα διαθέσιμα στοιχεία τα τελευταία χρόνια διαπιστώθηκε μια αυξημένη ζήτηση σε τυποποιημένα ελαιόλαδα ΠΟΠ/ΠΓΕ, τα οποία παράγονται σε περιοχές περιορισμένης έκτασης, όπως είναι το “ΣΗΤΕΙΑ ΛΑΣΙΘΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ ΠΟΠ”.

Ωστόσο, η εγχώρια κατανάλωση, από τις υψηλότερες παγκοσμίως, απορροφά το μεγαλύτερο μέρος της εγχώριας παραγωγής και απομένουν περίπου 100.000–150.000 τόνοι για εξαγωγή, με το μεγαλύτερο μέρος τους να κατευθύνεται στην Ιταλία σε μορφή χύμα.

Μόνο το 20% περίπου της συνολικής εγχώριας παραγωγής φθάνει στην τυποποίηση, ενώ τα αντίστοιχα ποσοστά για την Ισπανία και την Ιταλία φτάνουν το 50% και 75%. Όπως προκύπτει, τόσο από διαθέσιμα στοιχεία όσο και από σχετικές μελέτες, το ελληνικό επώνυμο ελαιόλαδο δεν έχει ικανοποιητική επώνυμη παρουσία στις ξένες αγορές. Την πρώτη θέση κατέχει συνήθως το ιταλικό ελαιόλαδο και ακολουθεί το ισπανικό με αυξητικές τάσεις.

Το γεγονός ότι το 37% περίπου της συνολικής παραγωγής εξάγεται σε χύμα μορφή με κύριο προορισμό την Ιταλία (περίπου 85%), αποτελεί σημαντική απώλεια εσόδων από

την προστιθέμενη αξία που προσδίδει το τυποποιημένο προϊόν. Μάλιστα σύμφωνα με την έκθεση McKinsey, 2013, η υπεραξία που χάνει η Ελλάδα ανέρχεται σε 1ευρώ το κιλό, την οποία εκμεταλλεύεται η Ιταλία, εξάγοντας ξανά το ελαιόλαδο συσκευασμένο. Ωστόσο, η συμβολή του ελαιολάδου στις συνολικές εξαγωγές της χώρας μας είναι σημαντική.

Συμπεράσματα

Η παραγωγική δυναμικότητα των μονάδων τυποποίησης είναι μεγάλη (υπερκαλύπτει θεωρητικά τη συνολική παραγωγή ελαιολάδου της χώρας) αλλά λόγω των συνθηκών αγοράς και της χαμηλής διείσδυσης στις αγορές του εξωτερικού, παρουσιάζει πολύ χαμηλό βαθμό αξιοποίησης του δυναμικού τους.

Προϊόντα υψηλής ποιότητας και διατροφικής αξίας, όπως είναι τα ελληνικά ελαιόλαδα ΠΟΠ/ΠΓΕ, έχουν τη δυνατότητα να επιτύχουν αυξημένη ζήτηση, υψηλότερες τιμές, υψηλότερη απασχόληση και εισόδημα και συνεπώς οικονομίες κλίμακας με διεθνή ανταγωνιστικότητα. Και ας μην ξεχνάμε ότι μιλάμε για έναν τόπο του οποίου το νομοθετικό πλαίσιο σχετικά με τα πιστοποιημένα τρόφιμα και την ορθή επισήμανση έχει μια ιστορία 2.500 χιλιάδων ετών όπως προκύπτει από ευρεθείσα μαρμαρίνη επιγραφή του 425 π.Χ. στο μουσείο της Θάσου:

«...ως δ' αν εμ πίθους οίνον πρίηται την ωνήν κυρήν είναι, αν τος πίθος σημήνηται»

η οποία μεταφράζεται ως εξής:

«...για όποιον αγοράζει κρασί σε πιθάκια, η αγορά είναι έγκυρη εάν τα πιθάκια έχουν σημανθεί» (Νόμος για την πιστοποίηση οίνου στην αρχαία Ελλάδα το 425 π.Χ.).

Πληροφορίες:

Γενική Διεύθυνση Διασφάλισης Ποιότητας Αγροτικών Προϊόντων

Διεύθυνση Πιστοποίησης & Προδιαγραφών,
Τμήμα Πιστοποίησης

Ανδρον 1 & Πατησίων, 11257 Αθήνα

Τηλ.: 210 8231277 / fax: 210 8231438

e-mail: agrocet@otenet.gr, www.agrocet.gr